

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти

«Ижтимоий фанлар» кафедраси

РЕФЕРАТ

**«БИТТА БОЛАГА ЕТТИ МАҲАЛЛА ОТА-ОНА»
МАҚОЛИНИНГ ТАҲЛИЛИ**

Бажарди: доц. Г.Машарипова

Тошкент-2017

“БИТТА БОЛАГА ЕТТИ МАҲАЛЛА ОТА-ОНА”

МАҚОЛИНИНГ ТАҲЛИЛИ

Фарзанд тарбиясига қўни-қўшнилар таъсири, маҳалладаги мұхит таъсирига ҳам боғликлиги сабабли ўзбеклар барча даврлар жамоатчилик фикрига бефарқ қарамаган. «Ховли олма қўшни ол...», «Қўшнинг тинч бўлса, сен ҳам тинчсан», «Қиёмат куни қўшнилардан...» мақоллар ижтимоий мұхитнинг инсонлар жамият ҳаётидаги урнини ифодалайдиган ҳикматлардир.

Ҳар бир оиланинг тинчлиги ёнма-ён яшаётган қўшнининг ҳам тинчлигидир. Қўшнилар қўшниларнинг икир-чикиригача билади. «Қўшниларингиз яхши одам дейишаётган булса, демак сен яхши одамсиз. Аммо улар сизни ... Бу ҳам жамоатчилик фикри, оила барқарорлиги фарзандлар тарбияси учун катта аҳамиятга эгалигини кўрсатади.

Эр ва хотин, фарзандлар жамоатчилик фикрини хурмат қилишлари учун ҳам оиладаги икир-чикирларни овоза қилмай келишмовчиликларни тинч йўл билан ҳал этишга ҳаракат қилганлар, жамоатчиликдан, қўни-қўшнилардан уялиши... арзимас баҳоналар билан ёш оилалар бузилиб кетишларини олди олинган. Маҳалла жамоатчилликнинг таъсири муносабатлари яхшиланиб, ахил турмуш кечираётган оилалар ҳозир ҳам мавжуд. Жамоатчилик бола тарбиясига ҳам бефарқ қарашмаган. Ёшлар аҳлоқий покликка йўл қўйганлари биринчи галда ота-онасига танбех берганлар, фойда бермаса ноқобил фарзандларининг ўзи билан суҳбатлашилган. Отa-ona ноқобил фарзанди учун жамоатчилик олдида хижолат чекканлар. Ўзбеклар бир қизга совчи қўйишига, унинг юриш туришини яқин қўни-қўшниларидан суриштирилган. Фарзандларининг ўз ота-онасига муносабатлари ҳам жамоатчилик эътиборидан четда қолмаган. Ноаҳил оилалар, ноқобил фарзандларга кўрсатиладиган, жамоатчилик таъсирида ниҳоятда мураккаб, масъулиятли, ижтимоий тарбиявий психологик жараёндир. Агар ёшлар, ноқобил фарзандларга нисбатан жамоатчилик фикри юзаки бўлса, унинг ҳеч кандай таъсири булмайди... яна шундай давом этаверади.

Одамзотда қизиқ бир хусусият бор. Ҳамма бошқаларга насиҳат қилишга қилади, аммо ўзига-ўзи холис баҳо беришга ожизлик килади. «Домланинг айтганини қил...». Инсон ўзини-ўзи алдаса ҳам жамоатчиликни алдаши қийин. Ҳаётдаги ҳато камчиликни биздан кўра бошқалар яхши сезади, шу сабабли ота-оналар фарзандларига қўни-қўшниларнинг жамоатчиликнинг фикрини ҳисобга олиб ёндашади. Ота-она учун дунёда фарзандидан ширин нарса йўқ. «Кундуз ҳам боласини оппогим дейди».

Шу сабабли ҳам ота-оналар қўпинча ўғил-қизларнинг аҳлоқсизлигига, жиноий ишларига тўри баҳо беролмайди. Оилалардаги келишмовчиликлар, жанжаллар, аҳлоқсизликлар, майда безориликларга баҳо беришларни ақлли, обрў-эътиборли, катта ҳаёт тажрибасига эга оилаларга топшириш маъқулдир.

Биз оиладаги ёмон вазиятга нисбатан жамоатчилик фикрини билдиришдан мақсад аҳлоқ, одоб баъзан қонун чегарасидан чиққан кишиларга насиҳат килиш уларни тўғри йўлга солишидир. Шахсни виждонига мурожаат қилишга ўргатишидир. Кишиларни ўз виждонига қулоқ солишга даъват этишлар айниқса муросага келмаётган ота- оналар, ака-укалар, опа-сингилларни яратириб қуишида анча қул келади. Жамоатчилик фикри ота-оналар ва бошқаларнинг жамият жамоатчилик олдидаги масъулиятини кучайтирадиган катта ижтимоий маънавий омилдир.

Миллий ва диний анъаналаримизга кўра, қўни-қўшниларнинг ёшларга маънавий таъсир этиши, оиласи бузилган эр ва хотин ёки икки оиланинг уртасига тушиб яратириб қуишилар сабаблилиги жиҳатидан руза, намоз ва садака килишдан ҳам афзалрок туради.

Ўзбек оилаларининг қариндош- уруғ, қуни- қўшнилар маҳалла куй билан муносабатларига асос булган маънавий омиллар орасида ҳамдардлик, маслаҳатгўйлик, ғамхўрлик, елкадош бўлиш ва бошқа фазилатлар ҳам киради. Бундай миллий бойлигимиз кадриятимиз, маънавиятимиз равнақининг синалган йўлидир. Ўзбекларда битта болага етти қўни-қўшни ота-онадир, деган гап бор. Бу ҳам бизнинг буюк миллий кадриятимиз. Одатда ўзбекларда бирор ҳанодонда туй деб колса ёшлар ҳеч кимларнинг даъватисиз эртадан кечгача хизмат килади.

Булар жуда катта маънавий муҳит, маънавий қадриятлардир. Жамоатчилик фикри таъсирида шаклланган қадриятлардир. Буларни асрамок учун ўзбекона қалб керак.

Оилаларни мустаҳкамлаш, ёшларни тарбиялашда жамоатчилик фикрининг кучи ва таъсиридан ҳам фойдаланиш ҳозирги кунда ҳам катта аҳамият касб этмоқда. Бу борадаги тажриба ва анъаналардан самарали фойдаланиш мустақиллик шароитида амалга ошириладиган маънавий, тарбиявий ишларни яхшилаш муҳим шартидир.

Маҳалла – ўз-ўзини бошқариш институти сифатида

Маҳалла – ўз-ўзини бошқаришнинг ўзбек халқи яратган энг катта ютуғи, оқилона шаклидир. Маҳалла – тарбия маскани, ҳар бир оиласа таянч ва суяңч эканлиги кўпчиликка аён. Ўзбек халқининг ҳаёти, кундалик турмуши, қадриятлари билан танишган холис фикрли хорижликлар маҳаллани ноёб қадрият, буюк кашфиёт сифатида эътироф этмоқдалар.

Қўни-қўшничилик муносабатлари узоқ тарихга эга бўлиб, асрлар давомида бу борада муайян қадриятлар шаклланган. Жаҳон тарихининг охирги бир неча аслида ҳукмрон бўлган бегоналашув жараёни бу соҳага ҳам ўз таъсирини ўтказган. Айрим ерларда қўшниларга мутлақо бефарқлик юзага келган. Бундай ҳолатни олдини олиш муҳим.

Ўзбек халқининг қадриятлари тизимида қўшниларга муносабат катта ўрин эгаллайди. Халқ яратган мақол ва маталлар (мас., «ён қўшним – жон қўшним», «узоқдаги қариндошдан яқиндаги қўшни афзал», «ҳовли олма – қўшни ол» ва ҳ.к.) унинг бу масалада ўзига хос фалсафаси борлигидан далолат беради.

Яхши қўшничилик муносабатлари бузилган, арзимас сабаб билан қўшнилар юз қўрмас бўлган ҳолларда қанчалар теран миллий қадрият оёқ ости бўлганлиги, бағркенглик ва муроса тамойили лат еганлиги аён бўлади.

Кексаларга ҳурмат – инсон яратган унинг маънавий мавжудлигини ифода этувчи қадрият. Тирик табиатнинг «яшаш учун кураш», «фақат кучлилар енгади» қабилидаги қонунлари мавжуд. Насл қолдириш, янги авлодга меҳр қўйиш, уни оёққа турғазгунча жон фидо қилиш ҳайвонларда ҳам бор. Аммо,

қарияларни эъзозлаш, кексаларга эҳтиром, меҳр-мурувват кўрсатиш - инсоний фазилатдир. Буларсиз миллий ғоямизни тасаввур эта олмаймиз.

Ривоят қилишларича, бир қабилада шундай одат бўлган экан: отаси қариб, кучдан қолгач, ўғли орқалаб, кимсасиз тоқقا элтиб ташларкан. Бир фарзанд отасига раҳми келиб, яширинча овқат олиб бориб, падарини ўлимдан сақлабди. Ўғлини паришон кўрган ота бунинг сабабини сўраганда, юртда вабо тарқалгани, чораси топилмаётганини билибди. Донишманд чол айтган йўл-йўриқ туфайли бало даф бўлибди. Яна бир пайт табиий оғатдан, кейинги сафар душманнинг хужумидан қариянинг маслаҳатлари қабилани қутқарибди. Йигитнинг «доно»лиги сабабларини юртдошлари сўраганда, у ўлим жазоси хавф солса ҳам, отасини асраб қолганини, унинг ўгит ва маслаҳатлари ас қотганини айтибди. Шу-шу кексалар ҳурматини жойига қўйиш расм бўлибди.

Катталарни ҳурмат қилишдек миллий қадрият, баъзан ёши ва илми улуғлар қолиб, мансаб ва лавозими юқориларга қуллик қилиш каби ҳолатларни эътироф этмайди. Айни пайтда, ҳалқ томонидан кўрсатиладиган юксак эҳтиром кексаларга ҳам катта масъулият юклайди.

Аёл зотига эҳтиром – инсониятнинг ярмини ташкил этадиган хотин-қизларга бўлган муносабатнинг энг юқори чўққисидир. Тарихда аёллар иқтисодий ва ижтимоий жиҳатдан хукмон бўлган давр матриархат деб аталган. Хукмонлик эркакларга ўтган даврларда аёлнинг ҳақ-хуқуқлари ва эркинликларини камситадиган муносабатлар жорий этилган. Демократиянинг энг муҳим ютуғи – ҳар икки жинснинг тенг ҳуқуқли ва эркин бўлишини таъминлашдир.

Ўзбекистонда истиқомат қиласидиган барча миллат ва элатлар хотин-қизларга муносабатда Асосий Қонуннинг ҳалқаро ҳуқуқقا мос қоидаларига амал қиласидар. Ўзбеклар аёлга, аввало, Она, меҳрибон опа-сингил, ардоқли қиз деб қарайдилар. Оилада аёлнинг ўзига хос мавқеи ва ўрни бор. Ҳалқнинг бой маданий мероси, адабиёти, санъати ва фалсафаси миллий ғоясида акс этади. Шунингдек аёлларининг гўзаллик ва нафосати, уларнинг вафо ва садоқати тимсоли сифатида гавдаланади.

Онага бўлган ҳурмат ва садоқат – энг олий қадриятдир. Шунинг учун Ватанга, миллий тилга нисбат берилганда Она номи қўшилади. Миллий истиқлол ғояси Оналар учун, жамиятдаги барча аёллар учун фаровон ҳаёт, гўзал турмуш яратишни мақсад қилиб, хотин-қизларнинг эркинлиги ва ўз қадр-қимматини англаб етишига, ўз салоҳият ва имкониятларини юзага чиқаришига шароит яратишни бош ғояси орқали мужассамлаштирган.

Миллий ғояга маънавий пойдевор бўладиган миллий қадриятлар доирасига урф-одат ва маросимлар, буларга асос бўлган инсонийлик ва жамоачилик тамойиллари, ахлоқий фазилатлар киради. Унинг таянчи, негизи бўлиб ҳам хизмат қиласи. Чунки, бу қадриятларда миллатни, ҳалқни руҳи мужассам.

Ҳалқимиз турмуш фаолиятида яшаб келаётган айрим таъқиқларнинг келиб чиқиши илдизи кишилик оламининг ибтидоий даврига бориб тақалади. Маълумки, ибтидоий одам оламни дуалистик тарзда тасаввур этган. Ана шундай қараш ранглар ва йўналишларнинг ҳам рамзий ифодаланишларида ўз аксини топган. Масалан, ўтмишданоқ оқ ранг — ёруғлик, поклик, эзгуликнинг. Қора ранг эса — ёвузлик, ўлимнинг рамзий ифодаси сифатида талқин этилган. Ўрта Осиё мифологиясида Аҳурамазда бошчилигидаги эзгулик олами ёруғлик, оқлик, баҳт билан алоқадор. Ахриман томонидаги қора кучлар эса исми жисмига монанд ҳолда қора ранг ва ёвузлик билан боғлик.

«Авесто»да қурғоқчилик ва оғат келтирувчи ёвуз-илоҳалардан бнри Анашуа қора от суратида тасвирланган. Унга қарши курашувчи ёғин-сочин ва дарё сувлари «эгаси» Тиштрия эса оқ отdir.

Худди шундай рангларнинг рамзий ифодасига оид дуалистик қараш таъқиқларнинг ҳам яратилишига асос бўлган: келин тўй кечаси қора ва сариқ рангдаги кийим киймаслиги лозим, баҳти оқ-оппоғу баҳтиёр бўлсин, дея унга оқ кийим кийдирадилар. Шунингдек, тўй дастурхони қора матодан тикилмаслиги лозим. Бундай таъқиқларга амал қилишнинг ҳам сабаби бор, албатта. Тўй удумларимизда оқ рангта қатъий амал қилишнинг боиси келин-куёвга баҳт, тотли оиласи ҳаёт тилашдир. Рангларга ўхшаб, йўналишларнинг ҳам маълум рамзий ифодалари мавжуд: «ўриндан чап оёқ билан туриш — ўша кунни

кўнгилсиз ўтказишидир», — деган ишонч кенг тарқалган. Бу чап ва ўнг томон тушунчаларини яхшилик ва ёмонлик, эзгулик ва ёвузлик тушунчалари билан бирлаштирувчи, ғояларнинг оддий ассоциациясининг бир кўринншидир, холос. Худди мана шу ишонч ҳозирги таъқиқларимизнинг ҳам моҳиятини ифодалаб беради. Халқимизда қўпинча ўнгни — тўғрилиқ, ростликнинг, чапни эса — эгрилик, адашишнинг рамзий ифодаси сифатида тушуниш одатга айланиб. қолган. Шунинг учун келин-куёвнинг остонасига илк қадамини чап оёғидан бошлиши таъқиқланган ёки никоҳ куни келин-куёв узукни чап қўлга ва ўрта бармоққа кийгизмасликлари лозим. Чунки чап қўлга ўтказса, ҳаётда эгри йўлга кириб-кетади, ўрта бармоққа эса факат ўлик юувучилар тақишади, деб ирим қилинади. Бундай таъқиқлар асосида рамзий ифода турса-да, улар ҳозирги кунда тўй маросимларида келин-куёвга тилақ, ният билдиришнинг бир шакли саналади, холос.

Ўтмишда сочни қирқиш, ерга ташлаш таъқиқланган, чунки ўша давр кишиларининг тасаввурига кўра, соч организмнинг бир қисми ҳисобланган, борди-ю у сехгарлар қўлига тушиб қолса, улар бундан соч эгасини таъқиб этишда фойдаланади, дея ишонганлар. Агар соч толаси душман қўлига тушса, у одамларга касаллик ва баҳтсизлик келтирамиши.

Ушбу таъқиқларнинг турли вариантлари ҳозирги кунгача сақланиб қолган. Масалан, пешона сочи қирқилмайди, акс ҳолда ризқи қирқилишига сабаб бўлармин ёки сочни кўйдириш увол, акс ҳолда соч эгаси ўлади ёки азоб чекади, деб ирим қилинади. Буларга ўхшаш таъқиқлар қолдиқ сифатида сақланиб, ирим даражасида қолиб кетган. Бироқ яна бир қатор таъқиқлар мавжудки, улар ибтидоий тасаввурлар замирида яратилган бўлса-да, маълум бир ахлоқий, гигиеник талабларга риоя этишга ундаши жиҳатидан ҳозирги кунда ҳам аҳамиятлидир. Чунончи, тароқда илашиб қолган сочни ерга ташлаш мумкин эмас, акс ҳолда соч эгаси бош-оғриқ бўлармиш. Ўтмишда эса қиз боланинг, аёлнинг бош яланг юриши ман этилган. Бу хосиятсиз саналган. Чуикн аёл бошидаги рўмол - оила сардорлиги рамзи саналиб, у боғланмаса, оила сардори ўлади, дея ирим қилинган.

Кўринадики, юқоридаги таъқиқлирнинг бузилишидан келиб чиқувчи жараёнлар ирим сифатида талқин қилинган. Бироқ уларнинг асл моҳияти замирида кишиларни эстетик, гигиеник, маънавий жиҳатдан такомилга етказиш талаби турадики, бу барча даврда ҳам кишилар турмуш фаолиятида ўз аҳамиятини сақлаб қолади.

Ҳозирги кунда таъқиқлар, айниқса, кишиларнинг эзгу ниятини ифодалаши жиҳатидан характерлидир. Худди шу ниятнинг ўзида халқнинг ахлоқий-маънавий қарашлари ўз ифодасини топади. Зеро, муқаддас ҳадисларда айтилганидек, «мўминнинг нияти қилган ишидан афзалроқдир. Мунофиқнинг амали ниятидан яхшироқдир. Ҳар бир киши ниятига қараб иш тутади. Мўмин киши бир амали солиҳ қилса, қалбida нур пайдо бўлади

Мустақил Ўзбекистон шарт-шароитларида маҳаллий қадриятларининг тикланиши ва қариндошлик муносабатлари ўз умрини тугатган оила-уруг муносабатларини абадийлаштиришни эмас, балки ҳар бир оиланинг иқтисодий, маданий, касб-кор жиҳатдан равнақ топишини англатади. Оила ва оила муаммолари ҳамма вақт давлатнинг дикқат-эътибори ва ҳимояси остидадир.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов «ёшларимизни ҳар томонлама соғлом ва баркамол этиб тарбиялаш, ҳаёт абадийлиги, авлодлар давомийлигини таъминлайдиган маънавият қўрғони бўлган оилани мустаҳкамлаш бугунги кунда барчамизнинг наинки асосий вазифамиз, балки инсоний бурчимиизга айланишини истардим»¹ -деб алоҳида таъкидлагани бежиз эмас.

Халқимизнинг тарихини кўздан кечирсак, оила ва маҳалла, уларнинг вазифалари, унинг жамият тараққиётидаги ўрни ва салмоқли ишлари ҳақида қимматли фикрлар айтилган. Демак, ўзбек оиласи тарихи ва миллий оила педагогикаси тарихи жуда қадимийдир.

Дарҳақиқат, эрамизгача 548-529 йиллар орасида ўзбек заминининг биринчи файласуфи, нотифи, шоири, донишманди, халқ даҳоси ҳисобланган Зардушт томонидан Амударё соҳилларида яратилган «Авесто»да оила

¹ Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Т., «Маънавият», 57 –бет.

муносабатлари билан боғлиқ мантиқий фикрлар илгари сурлади. Унда қайд қилинишича, эркак зурриёт қолдириш қобилиятига эга бўлса-ю, аммо уйланмаса, унга тамға босишар ёки белига занжир боғлаб юришга мажбур қилишарди. «Авесто»да қарнидошларнинг ўзаро оила қуриши ман этилган. Қавм ва уруғ қонини тоза, авлодни бенуқсон сақлаш учун шундай қилинган².

Бу мисоллардан кўриниб турибдики, эрамизгача бўлган узок ўтмишда ҳам биологик-физиологик жихатдан соғлом эркак ёхуд аёл кишилар оила қуришга мажбур бўлишгани ҳолда улар (инсонлар) қавм-уругни тоза сақлаш, миллий қонни (авлод маъносида) бузмаслик, никоҳ тушмайдиган қариндошлар ўртасида оила қурмаслик каби аҳлоқ-одоб нормаларига амал қилишган.

Демак, оила, маҳалла инсонларнинг табиий-биологик-физиологик, моддий-иқтисодий, ҳуқуқий-қонуний, маънавий-ахлоқий алоқа-муносабатлари асосига қурилган ижтимоий бирлиқдан иборатdir. Инсонларнинг табиий биологик-физиологик муносабати деганда жинсий алоқа ва насл қолдириш (фарзанд туғиши ва тарбиялаш)ни моддий-иқтисодий муносабатда –уй-рўзғорни бошқариш, мулкий муносабатни, ҳуқуқий –қонуний муносабат-никоҳнинг қонунийлигини, маънавий-ахлоқий муносабатда эса эр-хотин иноклиги, поклиги, ота-она билан фарзандлар ўртасидаги меҳр-оқибат, ҳурмат, бурч ва шу кабиларни тушуниш лозим. Ҳозирги кунда юқорида зикр этилган оила ва унинг билан бевосита боғлиқ масалалар қонун йўли билан муҳофаза қилинган ва кафолатланган. Чунки у жамиятнинг ажралмас бир бўлагидир. Бундан жамият ва оила диалектик бирликни ташкил қиласи деган мантиқий хулоса келиб чиқади. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 63-моддасида: «Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга» дейилади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов ва ҳукуматимиз оила, маҳаллани жамият негизи сифатида билиб, унга нисбатан ғамхўрлик қилмоқда, унинг моддий-маиший равнақи учун бутун имкониятларни ишга солмоқда. Жумладан, юртбошимиз оиланинг жамиятда тутган ўрни ва аҳамияти тўғрисида

² Қаранг. Ўзбек педагогикаси антологияси. Т., «Ўқитувчи» нашриёти, 1995, 32-35 бетлар.

шундай дейди: «Бола туғилған кундан бошлаб оила мұхитида яшайды. Оилага хос анъаналар, қадриятлар, урф-одатлар бола зуваласини шакллантиради. Энг мұхими, фарзандлар оиласи ҳаёт мактаби орқали жамият талабларини англайди, хис этади»¹. Бу ўринда илгари сурилаётган педагогик ғоянинг туб моҳияти оила тарбиясина түғри йўлга қўйиш, мустаҳкамлаш ва янада чуқурлаштириш билан боғлиқдир. Оила тарбияси деганда ота-она, оиладаги катта кишилар, бува ва бувилар, ака-опалар ва шу кабилар томонидан болаларнинг түғри, миллий ахлоқ-одоб нормалари асосида тарбиялашини тушуниш лозим. Зотан, болаларнинг келажакда қандай инсон бўлиб етишиши ота-она, ака-опа ва бошқаларнинг ўзаро муомала-муносабатлар, хулқ-авторига, тартиб-интизомига бевосита боғлиқдир. Халқимиз: «Қуш уясида кўрганини қиласи» деб бежиз айтмаган.

Оила тарбияси каби катта масъулият биринчи навбатда ота ва она зиммасига тушади, иккинчи навбатда маҳалла бола тарбиясида мұхим аҳамият касб этади. Шу ўринда бир нарсани алоҳида уқтириш керакки, болалар тарбиясида асосий таъсирчан куч-қудрат, бу –Онадир. Дарҳақиқт ота қўпчилик оиланинг моддий эҳтиёжларини қондириш ва таъминлаш, қолаверса оиланинг хўжалик ишари билан банд бўлади. Бу ўзбек оилалари тарихидан маълум бўлган ҳакиқат в ота-боболаримиздан мерос бўлиб қолган анъанадир. Шунга кўра бола билан кўпроқ она бирга бўлади. Ахир, халқимиз: «Сут билан кирган-жон билан чиқади» дейди-ку! Тарбия, яъни юксак ахлоқ-одоб ақидалари бола жонига (руҳига) кўпроқ она сути (тарбияси) билан киради.

Оила тарбиясида ҳикмат (фалсафий-педагогик йўналишлар) кўп. Янги ўтказилган инҳолнинг түғри ёхуд эгри ўсиши боғбон меҳнати ва маҳоратига боғлиқдир. Эгри ўсаётган инҳолнинг қаддини ростлаб қўйилмаса, у нотўғри ривожланади. Янги туғилған гўдак тарбияси билан шу ёш инҳол ҳолати ўртасида қандайдир табиий ўхшашлиқ мавжуд.

Бундан кўриниб турибдики, меҳнат тарбияси, маънавий-ахлоқий тарбия, ахлоқ-одоб нормалари, Ватан туйғуси ва ватанпарварлик тарбияси, маънавий-

¹ Каримов И.А. «Барқамол авлод орзуси» китоби. «Шарқ» нашриёти-матбаа концерни. 1999, 8-бет.

эстетик тарбия, жисмоний тарбия, катталарга хурмат, кичикларга шафқат, милий ғуурүр ва ифтихор тарбияси, ижтимоий тарбия ва шу кабилар оиласынан бошланади. Шу зикр қилинган педагогик-фалсафий тушунчалар оила раҳбарларининг дунёқараши билан чамбарчас боғлиқдир. Дейлик, дәхқон дунёқараши унинг ҳалол меҳнат қилиб, дастлаб оила тўкинилиги ва сўнгра ҳалқ фаровонлигини таъминлашда кўринади. Унинг барча фаолияти шу олижаноб туйғу билан уйғунлашган. Бу оиласа бола меҳнатсеварлик руҳида тарбияланади. Ҳаёт ва турмушнинг ҳамма нуқта ва қирралари меҳнат билан равшанлашади. Зотан, меҳнаткаш инсон ҳар соҳада ўз йўлинни топа олади.

Халқ меҳнаткаш, юксак ахлоқ-одобли йигитчани кўрса, «отангга раҳмат», хуш қилиқли, гўзал хулқ-атворли, ширинсуҳан, мулойим, чевар, пазанда қизни кўрса «онангга раҳмат» дейди. Бу оила тарбиясининг ширин меваси туфайлидир.

Яна бир нарсани унумаслик керакки, бир оиланинг иккинчи бола билан муносабати ҳам оила тарбияси билан уйғунлашиб боради. Бошқача айтганда, бир оила ўғил уйлантириб, келин туширади. Иккинчи оила эса қизини чиқариб, күёлик бўлади. Бу қуда-андалар оиласи деб айтилади. Оилалар ичидаги янги оилалар вужудга келади. Аввалроқ айтганимиздек, ёш ниҳоллар (келин ва куёв) тақдирни дастлаб уларнинг ўзларига, қолаверса ота ва она, қайин она ва қайин ота муомала-муносабатларига боғлиқ бўлади. Бу ўринда ёш оилаларнинг мустаҳкамланиши учун ота ва она, қайин ота ва қайин она тадбиркор дәхқон каби тарбия маҳоратига эга бўлишлари керак. Баъзи ҳолларда ота-она ёхуд қайин ота ва қайин оналарнинг инжиқликлари, меъёридан ортиқ қаттиққўлликлари туфайли ёш оилалар бузилиб кетади. Зотан, ота ва она, қайнота, қайин оналар фарзандларининг оиласини, яъни ёш ниҳоллар оиласини парвариш қилишни билсалар ва шунга ҳаракат қилмайди. Оила ичидаги оила равнақ топарди, мустаҳкамланади.